

napadejo, drugi pa, naj se zavarujejo in samo branijo. Velingkten se ni mogel odločiti na nobeno stran. Strmel je v razgrnjeno karto. Kar naenkrat pa prileti po pajčevini pajek in se spusti na belgijsko provinco Brabant pri Vaterl6-ju, ki leži 15 km od Bruslja. Od tam steče pajek proti jugu. Naenkrat pa, brez vnanjega povoda, obstane, malo počaka, potem pa krene na vas Monsenžán, kjer so bili ravno generali zbrani. Tu pa ostane dolgo, dokler je spet ne odprede pod mizo. »Gospodje, vzemimo to kot znamenje iz nebes!« reče poveljnik z nasmehom. »Tudi pajek ni hotel na Francosko, ampak se je ustavil v tej vasi. To kaže, da počakajmo in se samo branimo.« In tokrat je imel res pajek prav. Če bi bil Velingkten napadel Napoleona, bi se ne bil mogel vzdržati toliko časa, da bi mu bil prišel Bliher na pomoč, in potem bi bila Napoleonova usoda vsa drugačnejša — če bi bil namreč takrat zmagal. —

Tudi drugi sloveči možje so čutili vkljub priznani krepkim živcem hud odpor pred gotovimi živalmi.

Rimski cesar Avgust je imel naravnost otročji strah pred psi. Grozoviti francoski voditelj revolucije Robspier se je kar tresel, če je zagledal žabo ali krastačo. Njegova sestra Karolina pripoveduje v svojih spominih o svojem bratu to-le: Ko je šel njen brat tisti dan v zbornico, ko je bil obsojen k smrti, in je korakal ravno po tilerijskem vrtu s svojim prijateljem Senžistom, je šla čez pot velika krastača. Brat se je je prestrašil in je svetoval, naj se s prijateljem vrneta. A prijatelj se je temu posmehoval. Toda ni bilo dobro. V zbornici so ju sovražniki tako tožili, da ju je narodna skupščina obsodila v smrt. Dne 27. julija 1794 sta bila oba obglavljena.



Pot v šolo.

Ksaver Meško.

Kako to, da se tolikokrat in s tako toplo radostjo spominjamo mladostnih dni? In kako to, da se tako z vsem srcem oklepamo mladosti in se v mislih, posebno v dneh težav in trpljenja, tako radi vračamo v njo? A res — je-li Adam mogel pozabiti paradiža? Ni li romal z mislimi in z vso dušo dan na dan nazaj vanj? Romal navzlic angelu z gorečim mečem, mimo in preko angela čuvarja...

V daljni tujini se spomnimo malega, neznatnega dogodka iz mladostnih dni. In glej, je nam, kakor bi nas za hip pobožala dobrotna, ljubeča roka, roka materina morda. Razveselimo se, kakor bi nam bil zasijal v srce skozi hladne jesenske megle zlat, topel solnčni žarek. Vrnemo se po letih na pozorišče svoje mladosti, v domače kraje. In glej, kar nenadoma zagori nad nami žarko, veliko solnce, solnce vse naše mladostne sreče.

In spomin za spominom vstaja iz srca — več jih klije iz globočin srca in lepših nego cvetk ob toploti smehljajočega se spomladanskega solnca.

Kadar pridem v domovino, hodim k domači cerkvi kakor nekdam, v mladostnih dneh, po tistih dveh dragih in ljubih mi potih, ki sem tolikokrat stopal po njih v šolskih letih. Ena prereže nad vasjo travnike, krene onstran mlinskega potoka zložno gor proti šumi, pod gozdom prek, proti Bacmanovemu domu, od tam navkreber v les, skozi les gor v vrhe, k vinogradom. Krajša je od druge, a ob nalivih ni mogoče priti čez travnike, ker so pod vodo; kvečjemu čez ledine, ograjene skupne vaške pašnike med travniki; a tudi tam čez več luknjastih mostov in zibajočih se brvi, ki jih pa povodenj čestokrat razdere in odnese. Po vrhu pa je ob deževju navzlic vsemu roždžju (odrezki trt), ki ga mejaši namečejo v pocestna brezdna, tako grozovito blato, da sega mastna ilovica, žlondra in žlota človeku ne samo do gležnjev, ne, daleč gor proti kolenom ter hlasta z brezzobimi usti po čevljih in hlačah, kakor bi jih hotela kar strgati z nog. Zato je treba ob takih časih ali pozimi, ob velikem, novopadlem snegu, kreniti po daljši poti, po veliki cesti gor po dolini. A tudi od te se odcepi četrť ure pod cerkvijo bližnjica, »čez pesek« imenovana, in si pošten kristjan, ki hodi peš v cerkev, prihrani velik ovinek nad Koračice, zadnjo vas pod cerkvijo, in mimo pokopališča.

V šolo smo hodili večinoma po krajši poti, najsi tudi blatni. Posebno poleti in v jeseni niti mislili nismo na pot po cesarski cesti: vrhi so bili tedaj polni sadja! Slive, posebno rumeni špendlji, ki se jih je veselilo že samo oko, kaj se jih ne bi usta, so kar ležali na cesti. Kar pa je natresel Gospod Bog na pot, smo si lastili mi deca. Seve, da bi stopili v vinograd, bodisi samo na sep, in bi utrkali grozd, ali samo pokusili dve, tri jagode, ne, take neprilicne, grde izkušnjave, če je res kedaj prišla, se je bilo treba takoj korenito otresti. Zakaj iz mladega se nam je zabičevalo to-le: »Ni pisana pravica, a starodavna in priznana: če te zasači posestnik v gorici, te sme ustreliti.« Za gorice naših staršev se nam je zdela ta pravica pravična in sveta, pravična in sveta pa tudi za vsak drug vinograd. Le v jeseni, ko je bilo vse obrano, je bilo dovoljeno iti paberkovat. A še pri tem so se vsi držali le bolj domačih vinogradov.

Najlepše na tej poti pa je bila češnja tete Žižkovice. Stala je pod tetinimi njivami, na križpotu, tik ob globokem klancu, ki se po njem s težavo privije vozna cesta sem gor iz Hranjigovec in od druge strani pešpot gor iznad Bacmanovih. Tako je skoro polovica mogočnih vej visela nad globoki klanec, kar pa nas podjetnih fantalinov ni posebno strašilo, da ne bi zlezli po njih daleč vun proti šibečim se vršičem, kadar smo dobili od tete dovoljenje.

Čudna ženica je namreč bila tetica Žižkova. Stanovala je sama v svoji hišici, skoro čisto skriti med sadnim drevjem, in še pred njo daleč tja ob cesti so stale širokovejnate, skoro vsako leto rodeče jablane, vse nizke, da je majhen človek le malo dvignil roko, pa je že imel jabolko v nji. Za hišico je bil položen doli po rebri lep vinograd, sèm na drugo

stran, proti cesti, pa lepe njive. Pod njivami pa je stala tista debela stara češnja in je rodila leto za letom, kakor bi pogledal Gospod Bog na njo vsako leto s posebno milostnimi očmi in bi jo še prav posebej blagoslovil.

Včasih nas je navzlic vsi dobri volji premagala izkušnjava, da smo se lotili v jeseni tetinih jabolk ali poleti njenih češenj. A ženica ni nikoli vpila nad nami kakor drugi ljudje. Če pa se je, kadar smo klatili jabolka, prikazala izza vogla, smo se razpršili kakor vrabčiči, če vržeš kamen med nje. Ali če smo brez njenega dovoljenja zlezli na češnjo ter smo uživali najslajšo slast, pa smo jo nenadoma zagledali kje na vratéh ob njivi, malo da nismo naglavički popadali z drevesa. Včasih smo se pač potuhnili med veje, a ko je nepremično stala tam na ozarah in ni šla ne sèm dol proti češnji, ne pa tudi domov, smo vedeli, da nas vidi. Tedaj smo za mogočnim deblom kar mogoče na tihem in prihuljeno zlezli dol in zdrseli po robu v klanec, kakor da je padel kamen v globočino.

Tak strah in tako spoštovanje smo imeli pred tetko.

Dovolila nam je pa vsako leto, in to smo ji v svojih srcih zapisali zelo dobro, kadar je ona obrala češnje bolj v bližini debla, da smo smeli tudi mi iti nabirat. Prosili smo jo sicer že od časa, ko so se začele črniti — zrele so bile črne bolj ko tinta in lesketajoče se in sočne, da je moralo vsakega že od daleč skominati po njih, in najsi bi bil angel — čestokrat: »Tetica, ali smemo na češnjo?« — »Ne še. Če jih pustite pri miru, vam že povem, kedaj da smete.« — Ta obljuba nas je sicer potolažila in nas navdajala z veselim upanjem, a nasitila naših oči in naših želj ni. Baš ta obljuba pa je bila tudi vzrok, da nismo upali češenj krasti in ropati in smo se tako ustrašili, če smo jih vendar kedaj napadli, pa nas je tetka zalotila.

Šlo pa je tedaj venomer: »Tetica, ali že smemo?« — »Ne še!« — Neskončno dolgo se nam je zdelo, da je izrekla starka odrešilno besedo: »Zdaj pa v božjem imenu!« — Ne more planiti truma škorcev z večjim veseljem in vriščem po sladkem sadu, kakor smo planili mi.

Kadarkoli hodim sedaj po tisti poti, se vsakikrat hvaležno spominjam tetice. —

Ni mi pa v tako lepem spominu daljša pot. Več temnih spominov mi vstaja iz nje, ko hodim sedaj, po dolgih letih, tamkaj. Spomini na strahove, ki so mi vedno grozili iz tistega molčečega kota, Pekel imenovanega, in iz tistega mračnega Dihurjevega mlina, ki ga skoro nikoli nisem slišal pekljati, ampak je čepel v Peklu kakor ogaven, ogromen pajek, prežeč v svoji pajčevini na plen.

Poseben neprijeten spomin se mi budi, kadar stopam »čez pesek« spomin na meglen, žalosten zimski dan.

Bilo je prve dni, ko smo po novem letu, po božičnih počitnicah, spet začeli s šolo.

Prinesel sem s seboj v šolo lep korbač, ki mi ga je brat Tone spletel iz tenkih in prožnih vrbovih vejic za tepežkanje na pámetivo ali dan nedolžnih otročičev. V šoli sem ga pokazal nekemu takozvanemu prija-

telju, suhemu, vedno kuštravemu in zamocafikanemu pretegonu, ki sva šla včasih skupaj domov, če sem šel po daljši poti. Bil je za polovico večji od mene, znal pa ni nič.

Temu je korbač kar pamet zmešal. Ponujal mi je vse mogoče zanj, a ga nisem maral dati. Tik pred popoldanskim poukom mi pravi: »Veš kaj, pa se pogodiva med potjo zanj, pojdi danes doli čez pesek.«

Res sem se dal premamiti po njegovem sladkem vabilu, ki ga je po šoli še sladkeje ponavljal, in sem krenil z njim.

Megla je bila, da bi jo z nožem rezal. Šla sva od cerkve navzdol, kakor bi se pogrezala v mrtvo mlečno jezero.

Pomenkovala sva se prijateljsko, da sva prišla v globel, kjer ni daleč naokrog nobene hiše. Kar se tovariš nenadoma ustavi, me krepko prime za ramo ter pravi: »Ti, ali mi daš korbač?« — »Kaj mi daš zanj?« — »To-le!« — Pa me začne klapovuškati, potem s pestmi tepsti po glavi, po ramah, po hrbtu, po prsih. Potegnem korbač, da bi se z njim branil. A komaj ga izvijem iz žepa, mi ga že izdere iz rok, me podere na tla in me obdeluje zdaj z njim po glavi, po plečih, po prsih, kamor je pač padlo. »To — to — to imaš, da boš vedel, kdaj si mi prodajal korbač!« — »Pomažite, pomagajte!« sem vpil in udarjal tudi po zdivjanem pretegnjencu, kolikor sem mogel. A vpitje je tonilo v gluhi, nemi megli. Moji udarci pa nasprotnika tudi niso pognali v beg. Le še bolj so ga raztoготili, da je klestil še bolj divje.

Ko se je naveličal, mi je zagrozil: »Zdaj pa idi! A da nikomur ne poveš, drugače dobiš še enkrat, pa še bolj. Zapomni si, žaba mala, trmasta!« Vso pot do doma sem prejokal, bolj od jeze, da mu nisem bil kos, nego od bolečin. In vso pot sem premišljal, kako ga bom doma zatožil. A komaj sem prišel domov, že novo gorje. Mati so me ošteli: »Kje pa se potepaš? Tone je skoro že eno uro doma. In ves blaten si!«

Nisem več jokal. Le srdil sem se na tistega pretegnjenca in na ves svet...

S hvaležnostjo se spominjam tetice Žižkovic, kadarkoli hodim spet po tisti poti čez vrhé. A če grem po daljši poti, po dolini in »čez pesek«, razmišljam o tistem napadu in se vprašam: »Kaj je pač postal v življenju tisti razbojnik?«

